

*Ivan Mencer**

Vladimir Veselica:

GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA

**Ekonomski fakultet, Zagreb, A. G. Matoš, Samobor,
Hrvatsko društvo ekonomista, Zagreb, Inženjerski biro, Zagreb,
Zavod za poslovna istraživanja, Zagreb, 2007., str. 755**

recenzenti:

prof. dr. sc. Ivan Lovrinović, akademik Vladimir Stipetić,
prof. dr. sc. Darko Tipurić, prof. dr. sc. Dragomir Vojnić,
prof. dr. sc. Tihomir Vranešević (svi Ekonomski fakultet, Zagreb)

O autoru

Vladimir Veselica autor knjige GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA rođen je u selu Glavicama, općina Sinj 23. siječnja 1938. Gimnaziju je završio u Sinju, Ekonomski fakultet u Zagrebu, poslijediplomski studij *Visoke europske studije* u Strasbouru. Doktorat ekonomskih znanosti stekao je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Dosadašnji radni vijek ostvarivao je u gospodarstvu na rukovodećim funkcijama i na visokoškolskim ustanovama. Godine 1971. izbran je za dekana Visoke škole za vanjsku trgovinu. Danas je zaposlen na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu na kojem je izabran u zvanje redoviti profesor u trajnom izboru. Na Fakultetu je obnašao dužnost pročelnika katedre i prodekana. Danas je ravnatelj Znanstveno-istraživačkog centra Ekonomskog fakulteta u Zagrebu.

* I. Mencer, redoviti profesor na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Prikaz primljen u uredništvo 3. 10. 2007.

Vladimir Veselica objavio je niz znanstvenih i stručnih radova. Za knjigu «Financijski sustav u ekonomiji» godine 1997. dodijeljena mu je «Godišnja državna nagrada za znanost».

Posljednja objavljena knjiga nosi naslov «Ekonomski ogledi i pogledi Eugena Kvaternika».

Dobitnik je prve nagrade «Mijo Mirković» koju godišnje dodjeljuje Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Nosilac je spomenice Domovinskog rata 1990.-1992. i odličja «Reda Danice Hrvatske s likom Blaža Lorkovića» i «Reda Danice Hrvatske s likom Ruđera Boškovića» za zasluge u razvijanju hrvatskoga gospodarstva.

Dugogodišnji je predsjednik Hrvatskog društva ekonomista (HDE). Danas je počasni predsjednik toga Društva.

U dosadašnjem radu profesora Vlade Veselice valja još istaknuti da je kao predsjednik HDE poticao organiziranje četrnaest danas tradicionalnih opatijskih Savjetovanja ekonomista Republike Hrvatske u okviru kojih su tiskani zbornici s aktualnim sadržajima o gospodarstvu i o gospodarskoj politici. Bio je pokretač izdavanja tjednika «Hrvatski gospodarski glasnik» godina 1970.-1971. i «Hrvatske gospodarske revije» 1996.-1997. U oba je časopisa obavljao dužnost glavnog i odgovornog urednika. Danas je član uredničkog odbora biblioteke «Hrvatska ekonomska misao» u okviru koje je dosad objavljeno dvanaest knjiga.

Bio je predsjednik Hrvatske demokratske stranke (HDS). Sudjelovao je u inicijativama za stvaranje Hrvatske demokratske zajednice (HDZ). Na prvim demokratskim izborima u Republici Hrvatskoj izabran je za zastupnika u Sabor Republike Hrvatske. U Vladi demokratskog jedinstva Republike Hrvatske obnašao je dužnost ministra bez lisnice.

Sudjelovao je i na Svjetskim kongresima ekonomista. Član je Izvršnog odbora Svjetskog društva ekonomista i ekonomskih znanosti.

Oženjen je i otac petoro djece.

O knjizi

Knjiga autora Vladimira Veselice GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA sadržajno je kompleksna i krajnje aktualna. Naime, u današnje se doba sadržaji globalizacije nekako najčešće određuju kao ekonomska tema, ali Veselica problematiku globalizacije postavlja kao dinamičku interferenciju mnogih znanstvenih područja. Takav je pristup znanstveno korektan, zato što tema o globalizaciji, uz ekonomsku dimenziju, pretpostavlja i političku, socijalnu, ekološku,

vojnu, znanstvenu, tehnološku, zemljopisnu i nadasve kulturološku, jer utječe na temeljite promjene konkretnoga života i rada sve većega broja stanovnika planeta Zemlja. Bez obzira na suvremenost termina, globalizacija se odnosi na opisivanje uzroka i posljedica sekularnih promjena koje su utjecale i koje će utjecati na mnoge naraštaje. Upravo je zbog toga to i povijesna tema, jer ishodišta današnjih aktualnih zbivanja sasvim izvjesno nisu nastala jučer, već vuku svoje korijene iz početaka razvitka ljudske civilizacije. Naime, mnogi stari narodi Sredozemlja i Azije pridonijeli su u tadašnjim vremenima svojedobnim globalizacijama i time mogućnostima nastanka suvremene globalizacije. Otkriće, npr. Amerike u 15. stoljeću, zauvijek je detroniziralo Sredozemlje, usprkos njegovoj stoljetnoj supremaciji, u odnosu na područje gdje se tisućljećima stvarala povijest svijeta. Kao posljedica zemljopisnih otkrića i napretka tehnologija proizvodnje i prijevoza jača ekonomska, pa time i politička moć Velike Britanije. Konstituiranjem Sjedinjenih Država Amerike sredinom druge polovine osamnaestoga stoljeća započinje ekonomska, politička i nadasve tehnološka nadmoć te zemlje i temeljni nukleus naj-suvremenijih procesa globalizacije. Zbog toga je autor knjige GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA jednostavno morao već u naslovu termin «globalizacija» obogatiti terminom «nova ekonomija». Time je odredio vrijeme događanja kao bitnu komponentu svoga istraživanja.

No, bez obzira na naslov knjige, Vladimir Veselica procese i međudnose globalizacije i nove ekonomije promatra i kao okruženje za ekonomska događanja u Republici Hrvatskoj. Time stvara pisano djelo koje obvezuje sve ekonomiste u Republici Hrvatskoj i u njoj gospodarski i geopolitički sličnih zemalja da ga pročitaju, ne samo radi potrebe praćenja najnovije znanstvene literature, dakle znanstvene radoznalosti, već i radi potrebe da kvalitetnije razumiju procese u kojima žive, da bi učinkovitije i radosnije radili i živjeli.

Knjiga ima 755 stranica velikoga formata. Sadržaji koji se izlažu podijeljeni su u osam poglavlja. Uz navedena poglavlja knjiga sadrži uvod, odnosno «Prolegomena», bogat opis literature, objavljene članke od početka 1962., izvode iz recenzija respektabilnih znanstvenika iz područje ekonomije iz Republike Hrvatske i zahvale.

Zbog osebnosti i sadržaja poruka koje autor poručuje čitateljstvu, potrebno je ukazati na osnovne karakteristike svake cjeline.

Neka se pođe redom!

Prolegomena

Izlaganje započinje zaključkom da «globalizacija (mondijalizacija) nema eksplicitnog odgovora» (str. III.). Rasprava o navedenom zaključku izlaže se na 98 stranica. Sadržaji na koje se nailazi u *Prolegomeni* dokazuju da je rasprava

o globalizaciji multidisciplinarna i da je osnova tih rasprava usko povezana sa sadržajima povijesti, politike, tehnologije, zemljopisa i ekonomije. U nastavku Veselica ukazuje da je «rasprava o globalizaciji furiozna: ona zauzima medijsku scenu i postala je obvezna komponenta političkog diskursa (str. III.). Zbog toga Vladimir Veselica ispravno zaključuje da je «proces globalizacije vrlo bitno pitanje s područja manevra država-nacije, u odnosu na globalizaciju» (str. XI.). Jedna od narednih misli Vladimira Veselice ukazuje na njegovo promišljanje i na njegov senzibilitet kao intelektualca kojega obilježava pacifizam, što je najplemenitija karakteristika pojedinca. Naime, on zaključuje da bi «proces globalizacije trebao dovesti do nove homogenizacije svijeta i do smanjivanja nejednakosti u razvoju između pojedinih zemalja» (str. XI.). Stav je svakako idealistički, jer izostavlja notorni karakter ljudske prirode koji teži povećanju stjecanja putem vlasništva ili rada. Zbog toga, u nastavku izrečene misli Veselica nastavlja «Međutim, tendencije su uglavnom suprotne, tako da se povećava nejednakost u dohotku per capita i nejednakosti unutar jedne zemlje» (str. XI.). Nastavak izlaganja ukazuje na kompleksnost međudnosa sadržaja koji pripadaju različitim znanstvenim područjima.

Glavni zaključci o procesima globalizacije koje Veselica ističe jesu (str. XXIX.-XXXII.):

- velike i brze promjene, koje nose i «brojna dobra od nove ekonomije i globalizacije, kao što su: brži rast, povratak pune zaposlenosti, pojava novih proizvoda i usluga, odsustvo inflacije, čvrsta monetarna politika»,
- procesi su globalizacije i nove ekonomije višedimenzionalni, jer utječu na stvaranje novih svjetskih odnosa. Veselica, zato što je školovani ekonomist, posebno naglašava ekonomske forme, koje obuhvaćaju procese intenzivne kapitalizacije i inovativne tehnologije, pa su zbog toga «srce svekolikih međunarodnih odnosa», kao najutjecajnije u sadržajima u kojima se raspravlja o globalizaciji i o novoj ekonomiji,
- procesi globalizacije i nove ekonomije «izazivaju brojne kontroverze», jer se javljaju oni koji odobravaju i osporavaju utjecaj i značaj, a osobito predivide posljedice tih procesa,
- proces globalizacije i nove ekonomije u najvećoj je mjeri zahvatio zemlje Trijade, Sjedinjene Države, Japan i Europske Unije i Kinu i Indiju, što dovodi do «geografske polarizacije i industrijske koncentracije». Prema Veselici, dolazi do stava da u takvim okolnostima nastupa slabljenje tradicionalne «prednosti modela države-nacije, kao koherentne jedinice moći i prostora, kao aktera regulacije globalizacije, jer je značajno oslabljena u korist velikih privatnih aktera, odnosno multinacionalnih kompanija u području financija i industrije»,
- proces višedimenzionalne integracije više postoji kod prosperitetnih zemalja, što izaziva asimetrične tendencije, pri čemu je dominantna dimen-

zija razmjene. Dimenzije koje podrazumijevaju direktne investicije i financijski kapital nisu uravnotežene. Prema Veselici, očekuju se procesi integracije prosperitetnih ekonomija s manje razvijenim,

- procese globalizacije i nove ekonomije obilježava i geneza nove kvalitete, «pri čemu oligopolne strukture imaju značajan i prevladavajući oblik». Veselica smatra da valja očekivati blokade globalizacije i nove ekonomije izvan ekonomske logike, i to u politici, jer se u politici nalaze sva rješenja i
- «fenomen globalizacije je starijeg datuma» koji se intenzivirao u posljednjim desetljećima. Globalizacija je posljedica trijumfa tržišne ekonomije, «a što je posebno došlo do izražaja rušenjem komunističkog modela». Koncept globalizacije «ne dovodi do poželjnih odnosa, odnosno procesa koji bi prevladali postojeće krize u funkcioniranju svjetskog ekonomskog i političkog poretka». Veselica smatra da neoliberalizam kao ideološko-politička matrica postaje upitan i da ima «loše djelovanje na očekivane ekonomske, političke i socijalne procese u svijetu».

Prema promišljanjima Vladimira Veselice dalji bi se ekonomski svjetski razvitak mogao razvijati primjenom dvaju modela - konvergencije ili divergencije.

Proces globalizacije morao bi pridonositi primjeni modela konvergencije, «jer složeni proces globalizacije karakterizira velik broj promjenljivosti, međuprožimanja, povezanosti i koncijabilnosti».

Dakle, sustavno prikazivanje bitnih odrednica globalizacije upućuje na zaključak da je globalizacija svjetski proces koji u prvom desetljeću trećega tisućljeća ne obuhvaća sve svjetske prostore i time izaziva istodobno i istovrsne i raznovrsne učinke i da u dosadašnjem svjetskom razvitku valja razlikovati nekoliko velikih valova globalizacije usko vezanih za objektivna zemljopisna, politička i ekonomska obilježja.

U nastavku se Veselica osvrće na povijest «Zapada» obrađujući teme kao što su: industrijalizacija i ekonomizacija svijeta, urbanizacija i uništavanje sela, nacionalizam i politička mimikrija, pozapadnjivanje, modernizacija i razvitak, kretanje ekonomske misli i globalizacija, geopolitika i geoekonomija, tehnički napredak i međunarodna politika, ICT – otvaranje i političko usitnjivanje, složenost mreža utjecaja i širenje vlasti, oblici moći, nova ekonomija i globalno upravljanje, upravljanje informacijama i legitimnost, a jednako tako i jednakost i digitalni jaz. Slijede sadržaji pod naslovom *Globalizacija i njene refleksije u Hrvatskoj*. Veselica ispravno zaključuje da Hrvatska ima šansu biti «dio globalizacijskih procesa» (str. XCI.) pristupanjem geopolitičkim cjelinama, kao što je EU. Veselica smatra da bi time uspjela sačuvati «samostalnost i samobitnost» (str. XCI.). Veselica smatra da bi Hrvatska u tim okolnostima ostvarila prosperitet optimalno se koristeći svojim resursima «koji su danas vrlo atraktivni i Hrvatskoj daju razvojnu šansu da sustigne visokorazvijene zemlje» (str. XCI.), a to zato što je «hrvatski prostor,

organiziran kao država, tj. kao potpuno posjedovanje, sigurnost i kretanje na nje-mu, predstavlja prostor, koji ozeblome pruža na dohvat ruke toplinu, gladnome hranu i zaradu, brđanima dolinu, suhome rijeku i more, hladovinu i jezera, blago u zemlji i nad zemljom itd.» (str. XCIV.). Naime, Veselica ispravno zaključuje da je globalizacija nezaustavljiva i u krajnosti je sinonim za opći napredak civilizacije, koji nikako ne bi smio biti svojevrсно ponavljanje već viđenih scena, onih kada su hrvatska «mora počela pripadati došljacima, dok su Hrvati bili prisiljeni definirati jedan novi argument: emigraciju» (str. XCVII.).

U navedenim sadržajima *Prolegomena*, pozivajući se na objektivne povijesne, zemljopisne, političke i ekonomske činjenice, Veselica ukazuje na izvorišta današnje ekonomske i političke nadmoći i nedovoljnog razvitka pojedinih zemalja. Njegova je analiza precizna i jasna, s dubokim opredjeljenjem da svi ljudi imaju pravo na dostojan rad i život. Čitajući te sadržaje zapravo je teško proniknuti koje je glavno opredjeljenje autora. Je li to Vladimir Veselica kao ekonomist praktičar ili znanstvenik? Je li to političar ili povjesničar ili, pak, pjesnik ili literata koji zbog svoje silne emotivne i intelektualne energije želi svoja promišljanja podijeliti s poznatim i nepoznatim slušačem, odnosno čitateljem?

Jedno je sigurno. Slagao se pojedini čitatelj ili ne sa zaključcima i preporukama kojih u knjizi ima napretek, mora prihvatiti snažan utjecaj, poticaj i izazov na promišljanja koje Vladimir Veselica potiče svojim pisanjem. Ta je konstatacija univerzalna, s tim da je mnogi pojedinci u svome pisanju ne uspiju postići. Naš uvaženi kolega, i dopustit ću sebi napisati prijatelj, to je postigao, čime mora biti ponosan. No, duboko vjerujem da njegovo beskrajno veselje koje očito nastaje stvaranjem pisane riječi nije posljedica samo njegova intelektualnog potencijala i rada, već i utjecaja okruženja u kojem radi i stvara. Prije svega njegove voljene obitelji i prijatelja i kolega.

I. Globalizacija

Izlaganja u ovome poglavlju obilježavaju nastojanja da se pojam globalizacije objasni u povijesnom kontekstu kao sekularan i nikada završeni proces. Zbog toga i naglašava da «globalizacija u suvremenim uvjetima predstavlja posebni stadij u kontinuiranom procesu društvenih promjena, a njezini se procesi posebno pojačavaju 80-tih godina 20. stoljeća. Moglo bi se kazati da globalizacija predstavlja novi val promjena u gospodarstvu, tehnologiji i društvu» (str. 3.). Takav pristup logički podrazumijeva nastojanja da se višedimenzionalni i povijesno dinamičan pojam globalizacije pokušava atomizirati, da bi se uočili elementi i njihov mogući međudnos u najsuvremenijem povijesnom kontekstu. Takav zadatak Veselica prihvaća s intelektualnom radoznalošću.

U prvome dijelu ovoga poglavlja Veselica prvo razmatra općenito o globalizaciji. Ono što osobito imponira jest isticanje povijesne dimenzije procesa globalizacije, čime se sadržajima globalizacije daje kontinuirani značaj u vremenu i prostoru. Zbog toga on naglašava da se termin globalizacija u pojedinim vremenskim razdobljima različito manifestira, kao npr. - industrijalizacija, modernizacija, postindustrijalizacija i postmodernizacija. Istodobno ističe da se navedeni procesi u cijelosti ne podudaraju sa sadržajima globalizacije, ali su joj izrazito bliski. Bliskost navedenih pojmova, a time i sadržaja koje predstavljaju, jest to što jasno sublimiraju glavne snage i procese «koji oblikuju društvo» (str. 3.). Time Veselica ističe značaj pojedinih elemenata koji su neodvojivi od osnovne ljudske prirode za stvaranjem i nadmoći. Zbog toga se i događa ekonomski razvitak, koji je posljedica i koji istodobno potiče, npr., rast proizvodnosti rada, promjene strukture zanimanja, stjecanje profesionalnih vještina, kao posljedica notorne podjele rada, traženja najpovoljnijih organizacijskih oblika rada i promjene obrazaca potrošnje.

Globalizacija, kao termin obilježava prije svega isprepletenost ekonomskih, političkih, socijalnih i tehnoloških promjena posljednja dva desetljeća. Te promjene prije svega karakteriziraju sve veća dominacija i ovisnost nacionalnih tržišta o svjetskom tržištu. Da bi to tehnički bilo moguće, globalizacija se nerazdvojivo veže uz digitalizaciju komunikacija. Ipak, budući da je Veselica prije svega ekonomist, on u svome izlaganju naglašava da globalizaciju karakteriziraju tri prije svega ekonomske dimenzije, i to: razmjena dobara i usluga, izravna inozemna ulaganja i kruženje financijskog kapitala. S time u vezi on ističe da su spomenute dimenzije međusobno povezane i da «multidimenzionalnost treba shvatiti kao običan zbroj izravnih ekonomskih aktivnosti: razmjena dobara + kretanje kapitala + tok izravnih ulaganja» (str. 5.). Na temelju hijerarhijske povezanosti spomenutih dimenzija, predlaže tri idealne konfiguracije globalizacije, i to: internacionalnu, multinacionalnu i globalnu konfiguraciju (str. 5.). U nastavku opisuje povijesnu dimenziju u odnosu na povijesni kontekst u kojem se javlja pojedina konfiguracija, a zbog dominantne ekonomske logike, piše o povezanosti između dimenzija, o čimbenicima koji drže ekonomsku vlast i o području na kojem se sve to događa. Tako je razmjena dobara i usluga dominantna dimenzija internacionalne konfiguracije globalizacije. «Multinacionalna konfiguracija počiva na pokretljivosti između dobara i usluga» (str. 6.), a nju obilježavaju izravne inozemne investicije inozemnih poduzeća. Globalna konfiguracija određena je dominantnom financijskom dimenzijom, koja podrazumijeva financijsku isplativost, odnosno iskoristivost investicijskog kapitala. Globalna konfiguracija umanjuje autoritet države i konzistentnost nacionalnih teritorija koji su pretpostavka vršenja državnih funkcija» (str. 6.).

Veselica zaključuje da su tri navedene konfiguracije globalizacije proces «podređivanja načina života moći tržišta» (str. 6.). Naglašava da se od proce-

sa globalizacije mogu očekivati pozitivni učinci, i to: «brži ekonomski rast, povratak pune zaposlenosti, pojava novih proizvoda i usluga, odsustvo inflacije i čvrsta monetarna politika» (str. 7.). Ukazuje i na potrebu postojanja uvjeta kako bi se ti pozitivni učinci i ostvarili, kao npr. potrebno je osigurati gomilanje kapitala i raspoloživost važnih resursa i kvalitetne radne snage. Spominje i negativna promišljanja o globalizaciji. Argumenti antiglobalističkog stava, piše Veselica, prilično su zbrkani, a najvjerojatnije su posljedica «slavnih godina države blagostanja od 1945. do 1975. Izrazito negativnim utjecajem globalizacije smatra se problematika zaposlenosti i socijalne kohezije» (str. 7.).

U nastavku Veselica obrazlaže genezu globalizacije koja nastaje i razvija se u okvirima stvaranja politike koja potiče međunarodnu privatnu poduzetničku inicijativu, poštujući načela konkurentnosti i prilagodljivosti. Zbog toga suvremenoj globalizaciji prethode duže vremenska raznovrsna događanja u ekonomskom i političkom životu zemalja koje globalizaciji određuju vremensku dimenziju, intenzitet i oblike. Naravno da te zemlje imaju i najviše ekonomske i političke koristi od procesa globalizacije. Zapravo, rasprave o globalizaciji zasnivaju se na dvije suprotne teze. Prva teza akcent stavlja na prekid prijašnjih težnji u svjetskoj ekonomiji. Druga je teza, naravno, sasvim suprotna i ukazuje na kontinuitet sekularnih procesa internacionalizacije svijeta. Između tih dviju krajnosti postoji i svojevrsan kompromis koji ističe «dugu povijest razvoja kapitalizma» (str. 11.), a «aktualna kretanja promatra u kontekstu promjena koje na svoj način imaju isti karakter» (str. 11.). U nastavku navodi da u procesu globalizacije značajnu dimenziju ima i «regionalizacija», s obzirom da imaju iste ciljeve. Takvo tumačenje izaziva nesuglasje koje potiče nefunkcionalnost svjetske ekonomije i teškoće međunarodne vladavine, odnosno prijeku potrebu zbližavanja ekonomskih i političkih fenomena. Interakcija ekonomije i politike, koje su logički i funkcionalno ekstremi iste dužine, nameće nekoliko pitanja. Jedno je od njih pitanje hegemonije, odnosno ekonomske vladavine svijetom. Navedeno pitanje nameće povijesnu činjenicu o hegemoniji prvobitno Velike Britanije, a tada sve do današnjih dana Sjedinjenih Američkih Država. Zbog znanstvenosti svojih izlaganja Veselica u nastavku obrađuje potrebne sadržaje povijesnih događanja u Europi i svijetu u 18. i 19. stoljeću, uoči Prvoga svjetskoga rata i nakon Drugoga svjetskoga rata.

Prema opisanim povijesnim, političkim i ekonomskim događanjima, Veselica analizira međusobnu povezanost i uvjetovanost globalizacije i nove ekonomije. Jedan od naslova glasi i *Trijumf globalizacije i njezine posljedice*. Kao znanstvenik koji očito poštuje misli svojih prethodnika, on u navedenom poglavlju spominje, između ostalih, i K. Marxa, V.I.Lenjina, M. Webera, K. Mannheima, J. Schumpetera, J.M.Keynesa i J.K.Galbraitha. Vjerojatno pod utjecajem poruka navedenoga niza prethodnih znanstvenika, Veselica piše: »Globalizacija se može naznačiti i kao trijumf kapitalističkog svjetskog gospodarstva koje je povezano globalnom podjelom rada» (str. 23.). Taj neoliberalistički pogled «ne dopušta»,

što je i svojevrsna dogma, «postojanje bilo koje druge istine, osim one vezane za tržište» (str. 24.). To bi značilo da postoji samo jedna univerzalna istina dovoljna za cijeli svijet. Ta se istina zasniva na tri načela. Prvo, koje naglašava oslabljivanje državnih intervencija u ekonomiji sa smanjivanjem javnih izdataka i fiskalnih naplata. Drugo daje prednost privatnoj inicijativi, a treće naglašava «liberalizaciju ekonomskog okruženja» (str. 25.).

Ako bi se navedena načela primjenjivala na svim područjima ljudskih aktivnosti, «globalizacija bi kao složeni proces trebala dovesti do jedne poželjne preobrazbe svijeta za sve. ...U tom kontekstu globalizacija ne obuhvaća samo globalizaciju tržišta; ona nalazi svoje korijene u projektu modernizacije i stvaranja jednog racionalnog društva» (str. 25.). Takvim stavom Veselica prerasta područje ekonomije, jer naglašava da ekonomske forme nisu jedine, iako su odlučujuće, zato što globalizacija tehnike i kulture, npr., dokazuje da su oblici globalizacije komplementarni i međuovisni, a to dokazuje da je Veselica krajnji altruist i humanist.

U nastavku se Veselica posvećuje opisu neoliberalnog koncepta i aktera globalizacije. Znanja koja pojedinac može steći proučavajući ova poglavlja značajna su, jer pomažu shvaćanju nezaustavljivog procesa globalizacije u uvjetima u kojima žive današnji naraštaji. Ono što veseli ekonomiste, koji su svoj radni vijek pretežno posvetili nekom sadržaju vezanome za rad i razvitak poduzeća, jest značaj koji Veselica pridaje upravo jedinom subjektu koji stvara novu vrijednost, a to je poduzeće. Istodobno, termin «poduzeće», kojim se Veselica u svome izlaganju koristi, možda i bez većih i dubljih namjera, naglašava proces poduzimanja poslovnih aktivnosti, koji je, kako to povijest i uči, osnova bogatstva obitelji, naroda i država, ali i individualnog zadovoljstva radom i poslovnim uspjehom. U procesima poduzimanja poduzetničkih aktivnosti, Veselica ističe potrebu stalnih prilagodbi, što apostrofira grafičkim prikazom (str.34). Grafikon je jednostavan, ali značajan za razumijevanje uloge poduzeća kao jedinog subjekta koji, neka se ponovi, pridonosi realnom bogatstvu pojedinca, obitelji, zemlje ili danas često grupe zemalja.

U nastavku ovoga poglavlja Veselica ukazuje na nejednakost globalizacije, kao posljedicu mnogih ekonomskih, ali i političkih utjecaja. Sugerira da globalizacija još uvijek nije planetarna zato što postoji tradicionalna neravnoteža opsega i strukture svjetske ponude i potražnje. To dokazuje nizom statističkih veličina preuzetih iz vodećih svjetskih statističkih izvora. Tako analizira svjetsko stanovništvo od godine 1650. naovamo prema osnovnim svjetskim područjima. Iskazuje raznovrsne demografske relevantne veličine. Izlaže podatke o dinamici i strukturi svjetskoga gospodarstva. Obraduje, npr., i energetske resurse, svjetsku proizvodnju i problematiku inflacije i vanjskoga duga.

U nastavku poglavlje posvećuje novom indikatoru *Ekonomska vitalnost*. Prema Svjetskoj banci, Kina je ekonomski najvitalnija, zbog visine ostvarenoga bruto domaćeg proizvoda i zbog intenziteta ekonomskoga rasta.

On je priznati stručnjak za sadržaje financija, pa je zato zanimljivo njegovo izlaganje koje slijedi - o globalizaciji kapitala, globalizaciji koja se odražava na nevjerojatnu zaduženost mnogih zemalja, prije svega onih u razvoju. Izlaganje se nastavlja statističkim prikazima vodećih svjetskih poduzeća i banaka. Nailazi se i na statističke podatke o ostvarenom bruto domaćem proizvodu kao agregatnoj ekonomskoj vrijednosti pojedine zemlje u razdoblju od jedne godine. Slijedi analiza opsega i strukture svjetske vanjske trgovine.

Zaključna razmatranja ovoga poglavlja mogla bi se sažeti u logičkom stavu o vodećoj ulozi triju zemalja: Sjedinjenih Država, Japana i Europske Unije. To dokazuje da je ekonomija početak i svršetak svakoga promišljanja o globalizaciji i da su, igrom upravo povijesnih i zemljopisnih, a možda i klimatskih okolnosti, neke zemlje uspjele generirati gospodarsku, a time političku supremaciju, koja se danas planetarno naziva globalizacijom.

Veselica u svom zaključnom promišljanju predlaže četrnaest poruka naglašavajući:

- brzinu promjena,
- višedimenzionalnost promjena,
- kontroverznost procesa,
- dominantnost industrijski najrazvijenijih zemalja,
- pozitivnost globalizacije značajnija je kod razvijenih zemalja,
- javljanje nove kvalitete,
- fenomen globalizacije starijeg je datuma,
- javljanje novih sudionika, i to «poduzeća, ili multinacionalnih kompanija kao privatne oligopolne strukture, koji dominiraju na svjetskoj sceni i procesima globalizacije i nove ekonomije» (str. 106.),
- potrebu razumijevanja globalnih odnosa u svijetu,
- potrebu promjena, ali ne i na rješenja,
- uvođenja novog indikatora *ekonomska vitalnost*, koji upućuje na saznanje o novoj podjeli svijeta, odnosno o novoj karti novih kontinenata,
- pridavanje pozornosti globalizaciji kapitala, koji je uz nove tehnologije glavni element razvitka,
- svijet kao cjelinu, koja se ne može tumačiti samo globalno, već i na razini geopolitičkih cjelina i
- potvrđivanje statistika međunarodne trgovine o procesima globalizacije i nove ekonomije.

Navođenjem četrnaest poruka u zaključnim razmatranjima poglavlja o globalizaciji, Veselica pisanjem riše znanstveno zasnovani grafikoni najsuvremenijih

međudnosa svijeta u kojem se danas živi i u kojem će se sigurno morati živjeti. Valja naglasiti da Veselica nije prorok. On je samo znanstvenik, čija je dužnost, s obzirom na prirodan talent i energiju, raspravljati o budućnosti.

II. Nova ekonomija

Nova je ekonomija posljedica procesa globalizacije. Globalizacija je kao termin nešto novo, ali to nije i kao proces. Kao proces - stara je koliko i razvitak ljudskih civilizacija, jer svaki je ekonomski napredak starih naroda bio usko povezan s nekom novinom u ekonomskom životu. Kakav god oblik ostvarivala, novina se uvijek povezivala sa širenjem međunarodnih odnosa.

Velika ekonomska depresija, npr., posljedica je preuveličanih financijskih tijekova karakterističnih za tržište vrijednosnih papira. Otkuda taj optimizam ulagača na burzi New Yorka na svršetku dvadesetih godina prošloga stoljeća? Možda i zbog optimizma koji nakon ratnih krvoprolića prirodno mora zavladatai u mirnodopskim uvjetima. Nisu li upravo posljedice Velike ekonomske depresije pridonijele nastanku objektivne potrebe da «nevidljiva ruka» prestaje biti dostatna za manje ili više stabilan ekonomski razvitak još uvijek pretežno jedne zemlje same za sebe? Ulazak države u nacionalne ekonomske tijekove stvorio je "Golijata" na tržištu Sjedinjenih Država. U ekonomskoj znanosti rađa se *Makroekonomija*. Stabilnost jedne zemlje, konkretno Sjedinjenih Država Amerike, koja istodobno ima i političku i vojnu nadmoć, mora se po prirodi stvari održavati i, naravno, dalje razvijati. Razaranja koja su nastajala u Europi u vrijeme Drugoga svjetskoga rata i dostignuti ekonomski potencijal u Sjedinjenim Državama Amerike nakon kolosalnog infrastrukturnog, industrijskog i trgovačkog razvitka pred kraj devetnaestoga stoljeća, pridonijela su da politički i vojni "Golijat" osjeti prostornu tjeskobu. *Makroekonomija* se, to je jasno, mora nadograđivati, pa tako nastaje *Nova ekonomija*.

Veselica eksplicitno naglašava da «nova ekonomija nije supstitucija dosadašnjeg naziva makroekonomija» (str. 167.). Razlog je za to kvalitetna promjena koja generira nove modele rasta. Veselica naglašava da su glavni fenomeni nove ekonomije vezani uz «tehnologiju, ekonomiju, politiku i socijalni aspekt» (str. 167.). On dalje logički prosuđuje i ističe koristi nove ekonomije, i to: «brzi razvoj, povratak pune zaposlenosti, dolazak novih proizvoda i usluga, odsustvo inflacije i čvrsta monetarna politika» (str. 167.). Istodobno nova će ekonomija negativno utjecati na zaposlenost i na socijalnu koheziju »kao posljedica raspada koncepta država-nacija kao i raspada međunarodne ekonomske regulacije, koncipirane na konferenciji u Bretton Woodsu» (str. 168.). Mogući je zaključak krajnje negativan, jer bi navedeni procesi mogli dovesti do nekontroliranih procesa s razarajućim

utjecajem. Veselica utvrđuje da se zbog toga moraju obaviti dublja istraživanja i da se mora nastojati pronaći model održivoga rasta nove ekonomije.

Nova ekonomija ne može se razvijati isključivo na nacionalnoj osnovi, jer novu ekonomiju provode poduzeća, ne države, i ona se zasniva na digitalizaciji poslovnih komunikacija. Zapravo, upravo su nove tehnike informacije i komunikacije u konačnosti pridonijele mogućnosti provođenja sadržaja nazvanih nova ekonomija. U obrazlaganju takvoga stava Veselica uočava tri razine, odnosno orijentacije globalizacije.

Jedna je od njih dereglementacija, kao osnovna dimenzija razmjene, a usko se vezuje za Washingtonski konsenzus. Taj je konsenzus trijumf dereglementacije «koja označava proces skidanja svih zapreka cirkulaciji roba i označava kraj regulacije između država» (str. 169.). Naravno, Veselica ispravno zaključuje da je taj koncept neoliberalan i da on zbog prirode stvari pogoduje ekonomski najrazvijenijim zemljama. Upravo te zemlje imaju potpunu nadmoć u razvijanju tehnologije. Time uspijevaju ostvarivati nadzor nad mnogim procesima međunarodne razmjene u korist, naravno, svojih domicilnih poduzeća. Zanimljivo je navesti misao kojom Veselica na suptilan način govori o suvremenoj općeljudskoj problematici: »Industrijska revolucija izazvala je pojavu zamjene rada strojem, dok informacijska revolucija dovodi do zamjene rada s kapitalom» (str. 172.). U nastavku svoje sve dublje analize, Veselica ponovno poseže za statistikom, kao jednim objektivnim izvorom zaključivanja. Najčešći indikatori koje promatra jesu vrijednost imovine, proizvodnost rada, visina investicija, intenzitet rasta, nezaposlenost, plaće, stopa zaduženosti, cijene, štednja i zaposlenost. Na kraju analize on donosi optimistički zaključak da Europske zemlje, zahvaljujući novoj ekonomiji osiguravaju trajno intenzivan rast. Izvedenu konstataciju vezuje uz činjenicu da Europa raspolaže dostatnom akumulacijom i kvalificiranom radnom snagom cijena koje raste. Time osigurava u uvjetima nove ekonomije dugoročan ekonomski prosperitet.

Prema navedenom, globalizacija je svjetski proces koji u načelu zahvaća razvijene, ili razvijenije svjetske zemlje. Dakle, globalizacija ne može zahvatiti zemlje koje pretežno ne mogu sudjelovati u raznovrsnim oblicima međunarodne razmjene. Upravo razlike koje su vezane uz, prije svega sustav ekonomskih pokazatelja, stvaraju objektivnu neminovnost da usprkos dereglementaciji svijet ne može idealno funkcionirati kao cjelina, već funkcionira kao svojevrsan sustav s podsustavima koji nastoje međusobno surađivati radi vlastitoga interesa.

Ta je neminovnost suradnje, zapravo, samo izmijenjeni dotadašnji pristup koji naglašava važnost pojedinačne države-nacije. U novom se kontekstu ta važnost prebacuje iznad države-nacije, «što implicira da se relativizira odnosno oslabi odnos nacionalnih teritorija i državnih aparata» (str.184.)

S time u vezi moguće je zacrtati tri orijentacije.

Prva se orijentacija zasniva na svojevrsnoj nostalgiji za javnim akterima. Sudragnja se odvija preko svjetskih institucija, primjenjujući «nove regulacije između ostvarenih regionalnih cjelina s različitom integracijskom snagom» (str. 185.).

Druga se razina odnosi na nastajanje ekonomskih međunarodnih cjelina nastajanje kojih je posljedica industrijske, tj. ekonomske logike. Takav pristup stvarnog regionalnog, a ipak međunarodnog razvitka, inzistira na novim modelima upravljanja. Zapravo, sve je to na neki način viđeno u okviru gospodarskoga razvitka Sjedinjenih Američkih Država pred kraj devetnaestoga stoljeća. Zbog toga se ovdje radi više o svjesnom ili nesvjesnom prihvaćanju američkih iskustava u izboru korporacijskih strategija, a manje o pronalaženju nečega sasvim originalnoga. Ta bi se analiza mogla proširiti analizom ekonomskog i političkog razvitka SAD, pa bi tada lutanja u svjetskoj praksi bilo znatno manje.

Treća orijentacija počiva na potrebi reglementacije, a to podrazumijeva raspad modela država-nacija, što neminovno izaziva posljedice i inovaciju novih mehanizama, koje zasigurno nije jednostavno postići. U tome kontekstu bitno je pronaći strategije poslovnog ponašanja koje su limitirane realnom političkom moći i potencijalima nove ekonomije.

Pišući o tome, Veselica spominje dva fenomena s početka 21. stoljeća. Prvi je tehnička revolucija zasnovana na novim tehnologijama i tehnikama. Drugi se vezuje uz globalizaciju. Navedeni fenomeni međusobno se isprepliću, izazivajući kompleksne reakcije otvaranjem tržišta koje stimulira intenziviranje razmjene dobara i usluga i kretanje faktora proizvodnje, ili neprekidnog nastojanja za razvijanjem inovacija. Dakle, «nova ekonomija uz primjenu novih tehnika i tehnologija favorizira stvaranje međunarodnih mreža koje dovode do podjele rada koja je suptilnija i koja nije vezana samo za odnos između država nego i za sama poduzeća..» (str. 185.). U nastavku Veselica opisuje tri tendencije koje pokazuje tehnologija informacija i komunikacija, ispravno stavljajući naglasak na kompleksnost međudnosa između tehnike i politike.

Prva tendencija se odnosi na koegzistenciju «dviju dinamika koje se ujedinijuju: globalizacija ekonomije i dioba politike» (str. 186.). Ta se tendencija odnosi na mogućnosti koje pruža otvaranje ekonomije, jer dopušta poduzećima manjih zemalja sudjelovanje na svjetskim tržištima, tj. ostvarivanje tržišnih koristi izvan nacionalnog tržišta. Time se istodobno osigurava ekonomska i politička vitalnost «entiteta koji imaju slabu veličinu» (str. 186).

Naziv «entitet» ovdje bi valjalo shvatiti dvojako. Kao gospodarski subjekt, ili poduzeće i država. Možda upravo zbog nastajanja mogućnosti istodobno dvojakoga tumačenja termina «entitet», teoretsko analiziranje Veselice dobiva duboko općeznanstveni karakter, jer se ukazuje i dokazuje zatvaranje jednoga i otvaranje novoga povijesnoga kruga. U tome novome povijesnom krugu svjetsko tržište nastaje i dalje se razvija kao posljedica dominacije raznovrsnih, a nadasve

komunikacijskih tehnologija. U prijašnjem povijesnom krugu dominirale su vojne tehnologije. U svakom slučaju «tehnologija informacija i komunikacija dovodi do povećanja tržišta, a što se posebno odnosi na inovacije. Naime, mreže koje nastaju uspostavljaju multinacionalni model u okviru kojeg država gubi monopol na međunarodnoj relaciji» (str. 186.).

U nastavku Veselica obraća pozornost i na procese i odnose koji ukazuju na slabosti i gotovo nelogičnosti globalizacije, zbog nastajanja novih država. Te se države, prema prirodi stvari žele politički i ekonomski uključiti u međunarodne procese, čime potiču dalji razvitak globalizacije, odnosno produbljivanje sadržaja nove ekonomije. Naime, bez komunikacijskih bi tehnologija njihova nastojanja na samome početku bila nedostižni cilj.

Druga tendencija ukazuje na «mreže koje se uspostavljaju na multinacionalnom modelu su kompleksne i imaju ogroman utjecaj na distribuciju moći» (str. 186.). U uvjetima stvaranja novih država i ograničene uloge pojedine države u međunarodnim poslovnim aktivnostima, uspostavlja se međunarodna vladavina multinacionalnih poduzeća i predstavnika civilnoga društva organiziranih u nevladine organizacije. Rad tih organizacija isključivo je međunarodni zahvaljujući suvremenim informacijskim tehnologijama. Istodobno rad nevladinih organizacija stvara niske troškove.

Treća se tendencija odnosi na strukturu i instrumente moći i utjecaja i na nove rizike koji nastaju u novoj strukturi. «Razvoj tehnologije informacija i komunikacija ne mijenja bitno problematiku sigurnosti i ne dovodi do gomilanja, odnosno jačanja militarne komponente u politici. Nove tehnologije uvode nove perspektive u području naoružanja» (str. 187.). Oružje je efikasnije i preciznije. Radi potrebe daljeg osiguravanja nacionalne sigurnosti, države se danas koriste informacijama i komunikacijama strateškog karaktera, koje su ranjive zbog svoga prostornog karaktera.

Veselica u zaključnim razmatranjima ovoga poglavlja ispravno poručuje da razvitak ekonomskog i socijalnog sustava, zato što se zasnivaju na informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji, počiva na lomljivim i ranjivim izvorima. Vjeruje, krajnje optimistički, pa time altruistički, da međunarodna kooperacija osigurava ekonomski razvitak i političku stabilnost.

U nastavku Veselica istražuje odnose nove ekonomije i novih zemalja, ukazujući sasvim ispravno da «iako nova ekonomija označava novi svijet koji nastaje u uvjetima novog razvoja ipak je ona donekle određena parametrima stare ekonomije. Nova ekonomija se može definirati kao tehnološki šok u proizvodnji dobara, a posebice kapitala s padom cijena koji se širi u drugim sektorima» (str. 187.).

Osobito je zanimljivo poglavlje koje slijedi, a Veselica ga posvećuje ulozi centralne banke u kontekstu izazova nove ekonomije. Poglavlje započinje zaključ-

kom da «hipoteza nove ekonomije počinje najprije sa aktom vjere u povećanje potencijalnog rasta industrijaliziranih zemalja» (str. 188.). Erupcija novih tehnologija informacija i komunikacija, prema Veselici, ima snagu modificirati cikličko ponašanje ekonomija. Odnosno, prilagođivanje tržišta ubuduće će obilježavati manje amplitude i nestanak inflacije. Stoga Veselica sugerira da model nove ekonomije utječe na promjene «političkih koncepcija regulacije» (str. 188.), što pridonosi diskvalifikaciji kejnezianizma šezdesetih godina prošloga stoljeća. Stabilnost cijena i valute, dakle nepostojanje inflacije, ostaje glavni cilj ekonomske politike. U tome kontekstu postavlja se zahtjev ponovnog definiranja misije monetarne politike. Istodobno se javljaju drugi rizici na financijskim tržištima. «Govoreći preciznije, inflacija na tržištu aktive je danas premještena na inflaciju tržišta dobara i usluga» (str. 188.), a to predstavlja «zabrinjavajući aspekt» (str. 188.). Budući da su i SAD i razvijene europske zemlje, usprkos vremenskome zaostatku u odnosu na SAD, obuzdale inflaciju, Veselica postavlja pitanje «Tko provocira transformaciju makroekonomske regulacije?», tj. ulogu koja utječe na stabilizaciju ekonomije? Jesu li to centralne banke? Ako i imaju značajnu ulogu, nije moguće izostaviti utjecaj ostalih snaga koje pridonose vođenju gospodarske politike. Ipak, «transparentna monetarna politika djeluje kao jedan reduktor neizvjesnosti u kojoj agensi privređivanja (privatni) donose odluke» (str. 189.).

Naime, u uvjetima globalizacije klasični sadržaji makroekonomije i dalje postoje. No, informacijske tehnologije koje potiču nastanak i razvitak svjetskoga tržišta starim sadržajima daju novi kontekst u okviru kojeg «senzibilitet inflacije vezano na varijacije zaposlenosti i proizvodnje postaje slabiji» (str. 190.). Prema Veselici, to nije dovoljno da makroekonomska neravnoteža bude sposobna resorbirati te probleme. Osnove monetarne regulacije mogu ostati nedirnute. No, hipoteza nove ekonomije usko je povezana s rastom razine privredne aktivnosti ili s rastom potencijalne proizvodnje, a to omogućuje saznanje gdje se nalazi puna zaposlenost. To znači da je razina gospodarskih aktivnosti kompatibilna s prihvaćenom stopom inflacije i stabilizacije. Veselica navodi da nova ekonomija «implicira vođenje tvrde (rigidne) monetarne i kreditne politike» (str. 190.). Možda je jedan od najzornijih primjera takvoga stava politika pariteta dolara, kao posljedica «vođenja američke politike glede budžetskog deficita» (str. 193.). Veselica zaključuje da je potrebno voditi «razboritu kontrolu i makroekonomsku regulaciju, uz napomenu da sva pitanja koja dolaze ne rezultiraju samo sa novom ekonomijom. Radi se o transformaciji i globalizaciji financijskog sustava, kompoziciji međunarodnog monetarnog poretka, koji parcijalno proizvodi intervencije glede transformacija, a što se posebno odnosi na tehnologije, informacije i komunikacije» (str. 194.).

U nastavku Veselica izlaže sadržaj kojem je dao naslov *Nova ekonomija jučer i danas*. Izlaganje započinje konstatacijom da termin nova ekonomija istodobno označuje mikroekonomsku i makroekonomsku realnost. Mikroekonomska

realnost, prema Veselici, podrazumijeva značajan polet poduzeća usko povezan s «tehnološkom evolucijom velikih razmjera» (str. 195.). Makroekonomska teza ukazuje na trajni rast i kraj ekonomskih ciklusa.

Nakon niza sadržaja koji podržavaju dokazivanje procesa globalizacije i nastupa nove ekonomije u okviru kojih slabi, ali ne odumire, ekonomski i politički autoritet države-nacije i dominira međunarodna uloga i utjecaj poduzeća, Veselica opisuje međudjelovanje nove ekonomije i radne odnose. Osnovna je problematika u raskoraku između kvalificiranih i nekvalificiranih. Budući da se suvremeni ekonomski i financijski tijekovi ostvaruju u okvirima isključivo konkurentne ekonomije, potrebno je poduzimati sustavne mjere za obrazovanje u svim životnim fazama, zaključuje Veselica.

Slijedi dijalog četvorice francuskih ekonomista i političara koji u svojim diskusijama govore o globalizaciji i o novoj ekonomiji. Oni ukazuju na smjerove promjena u okviru kojih naglašavaju značaj inovacija, ciljeva i njihovih kontradikcija i značaj, utjecaj i moć zbog širenja mogućnosti raspolaganja dostupnim informacijama. Dalje ukazuju na logičnost nastupa poremećaja mreže odnosa unutar poduzeća i na nastanak novih uvjeta za izvršenje glavnih funkcija upravljanja poduzećem. Njihova promišljanja i stavovi bliski su promišljanjima i stavovima Vladimira Veselice, a to pokazuje i dokazuje veličinu i značaj dosadašnjih sadržaja iznesenih u knjizi GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA.

III. Trijada

Ovo poglavlje Veselica posvećuje zemljama Europske unije svakoj ponaosob, Japanu i Sjedinjenim Američkim Državama. Dakle, zemljama koje tradicionalno utječu na svjetska povijesna događanja, zato što su prve ostvarile visoku razvijenost mjerenu bruto domaćim proizvodom. Veselica se u procesu stvaranja sadržaja ovoga poglavlja služi ekonomskim, zemljopisnim, povijesnim i demografskim podacima.

Polazište je ovoga poglavlja jedna stara istina, prema kojoj tek petnaestak posto svjetskog stanovništva raspolaže s više od osamdeset posto gospodarskoga potencijala, pa time, s obzirom na broj stanovnika, neprimjerenim udjelom u svjetskom bogatstvu mjerenom visinom instaliranih gospodarskih kapaciteta, financijskim potencijalom, uspostavljenim kanalima distribucije i visoko kvalificiranom radnom snagom. U uvjetima dominacije potreba za stvaranjem raznovrsnih inovacija i potreba za održanjem mira i stabilnosti u svijetu, postojeća se konstelacija ekonomskih, a time i vojnih i političkih snaga, teško može prekinuti. Ipak, informatičke i komunikacijske inovacije i njihova sve izraženija rasprostranjenost

pridonose mogućem intenzivnijem rastu i onih zemalja koje ne pripadaju Trijadi. Zbog toga je, u kontekstu dosadašnjih povijesnih događanja i istodobno vjerujući u prijeku potrebu daljeg razvitka, u kojem će se pronalaziti mjere za održavanje visoke zaposlenosti i prihvatljive inflacije, uloga dosadašnjih vodećih zemalja jednostavno nezamjenjiva. Realnost jest javljanje sve većega broja razvijenih zemalja, uz uvjet da barem u jednome dijelu svoga gospodarstva postižu svjetsku konkurentnost.

Zbog svega navedenoga, Veselica krajnje ispravno zaključuje da «jaka pozicija Trijade u ukupnosti, a njenih članica posebno, predstavlja obavezu» (str. 227.) sudjelovanja u razrješavanju raznovrsnih svjetskih problema. Proces globalizacije neminovno se mora proširiti i na zemlje u razvoju.

IV. Kina

Opisivanjem Kine, kao najvećega pojedinačnoga svjetskoga tržišta i gotovo nepresušnoga izvora marljivih i skromnih ljudi, Veselica ističe jednu, danas možda i najznačajniju promjenu u geoekonomskom i geopolitičkom smislu. Tisućljećima se Kina branila od utjecaja Zapada. Došlo je vrijeme da Zapad dođe i uđe u Kinu. To se u posljednjem desetljeću i dogodilo. Povratka nema. Trijadi se približava Kina. Vjerojatno uz visoku cijenu. No povijest obiluje visokim cijenama.

V. Indija

Indija je nepresušni izvor najraznovrsnijeg bogatstva. Govoriti o globalizaciji i novoj ekonomiji bez doprinosa koji daje Indija potpuno je nemoguće. Zbog toga davanjem važnosti prije Kini, a sada Indiji, Veselica potvrđuje svoj zavidan, prije svega kulturološki sustav vrijednosti.

Opisujući sadržaje o zemljama Trijade, kasnije Kine, a sada Indije, Veselica uz navođenje raznih podataka, dostupnih u svjetskoj statistici, diskutira o specifičnim sadržajima signifikantnima samo za tu zemlju. Tako, npr., izlažući priču o Indiji, spominje granične probleme na sjeveru, odnosno u Kašmiru. Spominje napetosti između hindusa i muslimana. Naravno, ti odnosi nisu karakteristični samo za Indiju, ali zbog mnogoljudnosti te zemlje predstavljaju politički i ekonomski sadržaj koji otežava i ugrožava procese globalizacije.

VI. Direktna strana ulaganja

«Direktne strane investicije su novija pojava vezana za proces globalizacije odnosno na investicijske aktivnosti multinacionalnih kompanija. Neki smatraju da taj oblik izravnih ulaganja koji poprima transnacionalni karakter, pri čemu se dosta zaobilaze nacionalne države, predstavlja suvremeni oblik kolonizacije zemalja, jer multinacionalne kompanije su na svoj način monopolne strukture (oligopolne) koje diktiraju odnose na svjetskim tržištima» (str. 375.). Navedeni stav jednostavno i razumljivo ukazuje na stvarnu moć današnjega svijeta. U okviru te moći javlja se osnovni potencijal daljeg ekonomskog razvitka, jer «opseg izravnih investicijskih ulaganja» (str. 375.) pospješuje «ubrzanje inovacije u informacijskoj tehnici koja je smanjila vrijeme i prostor komuniciranja odnosno obavljanja transakcija» (str. 375.).

U nastavku Veselica ukazuje na faktore koji utječu na opseg direktnih stranih investicija. To su ovi faktori: «pristup primarnim proizvodima, prepreke međunarodnoj razmjeni, međunarodna konkurencija, gubitak novih tehnoloških prednosti i otklon glede troškova rada (plaća)» (str. 376.). Naravno, «multinacionalne kompanije lakše prebrođuju navedene teškoće nego poduzeća koja nisu na njih naslonjena. Oligopolna struktura se uspostavlja na razini nacionalnih tržišta, ali još je bitnije istaknuti da se formira i na razini svjetskih tržišta» (str. 376.). Veselica ispravno zaključuje da «upravo u toj činjenici oligopolne strukture trebaju tražiti uzroke nepovoljnog položaja zemalja u razvoju, kao i povećanje nejednakosti unutar razvijenih zemalja i između zemalja» (str. 376.).

U nastavku poglavlja Veselica iznosi podatke o kretanju direktnih stranih investicija prema svjetskim statistikama, a na osnovi navedenih podataka navodi niz zaključaka. Neki od tih zaključaka pokazuju da «većina ulaganja je otišla u usluge, ali najveći rast FDI-a je bio u prirodne resurse» (str. 386.); javlja se značajno povećanje broja poduzeća iz zemalja u razvoju u «univerzalnim transnacionalnim korporacijama» (str. 386.); «liberalizacija se nastavlja, ali neke protekcionističke tendencije se spajaju» (str. 387.). Protekcionizam je već viđen u povijesti, i to uvijek u trenutku kada se započela javljati ekonomska nadmoć domicilnih poduzeća prema poduzećima u dotada manje razvijenim zemljama na zemljopisnom ili interesnom području zemalja koje su svojim dotadašnjim ponašanjem prvobitno započele stvarati neku novu reglamentaciju. U nastavku svoga izlaganja Veselica ukazuje na privlačnost pojedinih svjetskih regija za direktne inozemne investicije. Ukazuje na atraktivnost Afrike, Azije, Latinske Amerike i Kariba. Istodobno se, usprkos suptilnim protekcionističkim mjerama povećava i priljev direktnih inozemnih investicija u razvijene zemlje. Naglašava da direktne inozemne investicije «trebaju nastaviti kratkoročno rasti» (str. 393.) i da je potrebno donijeti međunarodna pravila. Poglavlje zaključuje da «donositelji

političkih odluka u zemljama na svim razinama razvijaju potrebu obraćanja sve veće pozornosti nastanku novih izvora FDI-a u pogledu maksimiziranja razvojnih utjecaja» (str. 407.).

VII. Analitičkoempirijska interpretacija trajnog društvenog razvitka

U ovome poglavlju Veselica izlaže sadržaje koje je na osnovi pismenoga odobrenja od 11. travnja 2007. preuzeo iz *Atlas mondial du developpement durable*, autorice Anne-Marie Sacquet. Poglavlje sadrži raznovrsne karte i podatke kojima se na vidan način ukazuje na sadržaje koji su pridonijeli procesu globalizacije i koji su njihova posljedica. Tako se nailazi na kartu svijeta koja ukazuje na rasprostranjenost prihvaćanja pojedinih konvencija o okolišu i ljudskim pravima. Slijede karte o demografskom rastu, o stopi plodnosti pučanstva, o pristupu pitkoj vodi, o uzročnosti mortaliteta kontaminiranom vodom, o pothranjenosti, o kretanju kaloričnih odnosa, o zdravlju sa stajališta pristupa lijekovima i troškovima zdravlja, o rasprostranjenosti bolesti koja uništava imunološki sustav (SIDA), o obrazovanju, školovanju i radu djece, o statusu žena u odnosu na obraćanje pažnje na kontrolu rađanja, o pravu glasa, o situaciji s tiskom i odnosu prema novinarima, o lošim društvenim pojavama kao što su: samoubojstvo, tržište oružja, sukobi, prirodne pojave, industrijsko zagađivanje, ribarenje, stvaranje pustinja, rasprostranjenosti šumskoga pokrova, biorazličitost, ugrožene vrste, klimatske promjene, odlaganje otpada i Balsa konvencija iz 2002, budućnost urbanog okruženja, emisija dušičnog oksida, ekološki snimak, ekonomija, ovisnost i solidarnost, indeks eksploatacije vode koja nije trajna, potrošnja energetskih proizvoda, potrošnja električne energije, poljoprivreda, promet, potrošnja energije u prijevozu, komunikacije, broj mobitela, nejednakost i siromaštvo, ovisnost o inozemnim investicijama, javni dugovi, korupcija, pranje novca, obrazovanje, zdravlje i obrana i zaštita okoliša.

U zaključnom komentaru ovog poglavlja Veselica podsjeća da je «svjetski trajni razvoj kao koncepcija utvrđena u lipnju 1992. godine u Rio de Janeiru na Prvom zemaljskom samitu» (str.463) u organizaciji Ujedinjenih naroda. Tada je 170 šefova država i vlada potpisalo program aktivnosti za 21. stoljeće «Agendu 21», kojom se određuju trajni ciljevi razvoja. Da bi se održala ekološka ravnoteža potrebno je «zadovoljiti socijalne kriterije i zaštitu okoliša» (str. 463). Odgovori na ove sadržaje trebaju nastati prije nego nastanu nova pitanja. Veselica zaključuje: «Problemi su postali globalni i ne mogu se rješavati bez kapaciteta svjetske privrede i društva.» (str.463). Zbog toga je potrebno obnoviti odgovornost, transparentnost i humanost, «jer smo međuzavisni, a interes je i bogatih da se rješava pro-

blem siromašnih» (str. 463), s obzirom da je «trajni razvoj po svom biću globalni društveni ugovor potpisan i stavljen u praksu uključujući i hitnost postupaka za njegovo ostvarenje» (str. 464).

VIII. Geopolitika i geoekonomija (međunarodni ekonomski, politički i ostali odnosi)

U uvodu Veselica ukazuje na kompleksne procese nastanka globalizacije i na potrebu da se u te procese uključe sve svjetske zemlje. U nastavku, a na osnovi pismenoga odobrenja, donosi karte preuzete iz *Atlas des relations internationales* autorice Pascal Boniface. Karte nadopunjuju karte objavljene u VII. poglavlju *Analitičkoempirijska interpretacija trajnog društvenog razvitka*. Prva karta pokazuje postojanje globalnoga sela, zbog rasprostranjenosti servera Interneta na 10.000 stanovnika. U nastavku se prikazuju povijesne geopolitičke i geoekonomske karte i opisi nastanka i posljedica stanja iskazana na tim kartama. Opisi vanje povijesnih događanja i stanja koja nastaju iz tih događanja imaju prvorazredni značaj za razumijevanje današnjega geopolitičkoga i geoekonomskoga stanja. I ne samo razumijevanja, već i mogućnosti da se nadziru budući procesi i nova stanja. Zbog toga je izlet u prošlost i te kako dobro došao svakome čitatelju, jer nisu stari Latini bez razloga uzviknuli: «*Historia est magistra vitae!*». Dakle, u nastavku izlaganja Veselica prikazuje kartu i opis svjetske trgovine u 18. stoljeću, kolonizaciju Afrike i podjelu svijeta i kolonizaciju Azije pred kraj 19. stoljeća, svjetski poredak poslije Prvoga svjetskoga rata, teritorijalne promjene nakon Drugoga svjetskoga rata, podjelu Europe željeznom zavjesom, podjelu Europe godine 1949., dekolonizaciju od 1945. naovamo i civilne ratove, pojavljivanje zemalja Trećega svijeta nakon konferencije u Bandungu godine 1945., događanja u vremeplovu vezana za rušenje europskog komunističkog svijeta i stratešku geopolitičku situaciju u svijetu godine 1989. Slijedi poglavlje *Mit novog svjetskog poretka* u okviru kojeg Veselica opisuje i spominje i najnovija događanja na početku devedesetih godina prošloga stoljeća, kada su prije svega SAD vođenjem ratnih operacija za oslobađanje Kuvajta, potvrdile svoju opću superiornost. U nastavku slijede karte i sadržaji koji obilježuju geopolitičku i geoekonomsku današnju situaciju. Tako se, npr., nailazi na kartu putova droge i rasprostranjenosti svjetskih religija. U nastavku Veselica obrađuje aktualnu problematiku geopolitike, posebno obraćajući pozornost na sve geografske, a time i ekonomske i političke cjeline.

Slijede neki od članaka koje je Veselica objavljivao u prijašnjim razdobljima. U tim je člancima istraživao sadržaje vezane za raznovrsne međunarodne procese i uvjete opstojnosti i razvitka Hrvatske. U članku *Hrvatske gospodarske odrednice i aktualna pitanja funkcioniranja gospodarskog i političkog sustava za vrijeme*

hrvatskog proljeća osobito je značajan dio u kojem Veselica piše o pomorskoj orijentaciji. »Pomorska orijentacija, u konceptualnom smislu riječi, nije značila samo razvoj priobalnog područja, nego je ona u sebi uključivala cjelokupni hrvatski prostor» (str. 555.).

IX. Kairska ekonomska konferencija

Ovo je poglavlje pretisak članka kojeg je Veselica objavio godine 1962. u časopisu «Naše teme». Već tada Veselica pokazuje sklonost da svoja promišljanja digne na visoku razinu. Naime, u članku se nailazi i na ovaj odlomak:»Mi ćemo smisao i značaj Kairske ekonomske konferencije za zemlje u razvoju, a naročito značaj završnog dokumenta Kairske konferencije zemalja u razvoju, najpravičnije shvatiti i ocijeniti tek onda ako se dinamika međunarodnih ekonomskih odnosa analizira kompleksno. Mi ćemo na bazi kvantificiranja tendencija i dinamike razvitka međunarodnih odnosa poslije Drugog svjetskog rata moći jasnije uvidjeti i ilustrativno prikazati nepovoljna kretanja svjetske privrede i posljedica tog kretanja na nacionalne privrede zemalja u razvoju» (str. 601.). Slijede analize raznovrsnih statističkih veličina i analize na osnovi tih podataka. Završna rečenica članka glasi:»Postavlja se zahtjev da naša privreda stalno osigurava stabilne tržišne viškove industrijskih proizvoda za ekonomiku zemalja u razvoju» (str. 617.). Da se poslušala ova strateška poruka, današnji bi opseg i struktura hrvatskoga gospodarstva najvjerojatnije bili na znatno višoj razini. Odnosno, tada bi konkurentnost hrvatskih proizvoda na svjetskome tržištu bila znatno veća.

Zaključak

Listajući i čitajući knjigu prof.dr.sc.Vladimira Veselice GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA, godine tiskanu 2007. nailazi se i na zahvale autora upućene pojedincima koji su svojim savjetima i financijskom pripomoći pridonijeli pisanju i tiskanju knjige. Riječi dr. sc. Mladena Mlinarevića, direktora *Inženjerskog biroa* iz Zagreba upućuju da je autor ovom knjigom «popunio prazninu u literaturi toga područja, iako na razini visokorazvijenih zemalja postoji obilje literature». Smatra da «autor ispravno zaključuje da treba obraditi problematiku kategorijalno, institucionalno i analitički, jer u tom trokutu odnosa elaboracije nastaju spoznaje».... «Izdanje ove knjige dokaz je da i male zemlje mogu biti aktivne u sticanju ideja, njihove razrade, kao i ostvarenja u praksi». Slijedi pjesma Augusta Šenoa *Radi* tiskana u *Vijencu* godine 1874. Na kraju ovoga kratkoga, ali emocijama punog

početnog dijela knjige, Veselica se obraća svojem ocu Petru-Stipi i stričevima koji prethodno nose ime Vladimir.

Na kraju knjige nailazi se na izvode iz recenzije.

Prof. dr. sc. Ivan Lovrinović piše:»Posebnu vrijednost u knjizi ima prolegomena koja je prezentirana na zavidnoj intelektualnoj razini i predstavlja intelektualne sinteze i obzore autora o globalizaciji i novoj ekonomiji. Knjiga je napisana u skladu s načelom «*sine ira et studio*», tj. izbjegnuta je apologija kao i destruktivni pristup interpretaciji problema globalizacije i nove ekonomije».

Akademik Vladimir Stipetić piše:»U omašnom rukopisu, u kome je enormnom akribijom prikupljeno tisuće podataka o globalizaciji i njenim epifenomenima, Vladimir Veselica je pružio hrvatskom čitaocu analizu najnovijih gospodarskih gibanja u suvremenom svijetu».

Prof. dr. sc. Darko Tipurić, dekan Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu piše:»Nova knjiga prof.dr.sc.Vladimira Veselice:»Globalizacija i nova ekonomija» predstavlja značajan događaj u znanstvenoj publicistici Republike Hrvatske, jer se radi o izvanredno vrijednoj znanstvenoj knjizi, koja obrađuje i prezentira vrlo aktualne procese globalizacije i nove ekonomije, koji zahvaćaju cijeli svijet na svim razinama. Knjiga prof.dr.sc.Vladimira Veselice daje značajne obole hrvatskoj ekonomskoj misli i znanosti i njena promocija je velik događaj za naš Fakultet».

Prof. dr. sc. Dragomir Vojnić piše:»Pojava knjige Vladimira Veselice, jednog od najistaknutijih hrvatskih ekonomista-znanstvenika, moglo bi se reći da predstavlja najcjelovitije djelo ovakvog karaktera koje se rodilo kao rezultat rada jednog našeg znanstvenika... Posebnu kvalitetu u kritičkom osvrtu na sve spomenute dimenzije daje činjenica da se autor striktno držao povijesnog i političko ekonomskog pristupa... Kao i u svojim ranijim knjigama i radovima sličnog karaktera, Vladimir Veselica se javlja i kao «homo oeconomicus» i kao »homo politicus» i kao «homo eticus...Ovom svojom knjigom Vladimir Veselica je zadužio našu ekonomsku znanost priključujući se najistaknutijim svjetskim ekonomistima, sociolozima, politikolozima i povjesničarima koji su s puno znanstvene ozbiljnosti i znanstvenog promišljanja ukazali na probleme koje implicira jačanje globalizacijskih trendova i razvoj nove ekonomije u uvjetima dominacije ekonomskog neoliberalizma».

Prof. dr. sc.Tihomir Vranešević piše:»Posebnu vrijednost knjige predstavlja autorov obol analitičkoj interpretaciji globalizacije i nove ekonomije, kao i drugih pojmova koji se koriste u knjizi. Autor ima originalni stil izražavanja i prepoznatljiv intelektualni naboj u svojim tekstovima. U tom smislu možemo kazati da je autor znanstvenik velikog formata, koji se inače potvrdio svojim brojnim radovima (knjige, studije, članci i sl.)».

Pred sam kraj knjige Veselica navodi korištenu literaturu. Uobičajenim abecednim redoslijedom nabraja 21 knjigu, 15 odabranih poglavlja iz knjiga, 19 zbornika radova, 26 znanstvenih i stručnih radova u zbornicima i 52 članka tiskana u časopisima. U nastavku prikazuje širi pregled literature iz područja globalizacije i nove ekonomije s ukupno 725 bibliografskih jedinica.

Na samome kraju osvrtu na knjigu GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA uvaženog prof. dr. sc. Vladimira Veselice valja naglasiti značaj neprekidnog odnosa objektivne stvarnosti i subjektivnog pogleda na tu istu stvarnost. Međuodnos objektivnog i subjektivnog relativizira većinu raznovrsnih životnih situacija. Ako se radi o znanstveniku koji zbog svoga karaktera teži prostranom i dubokom sagledanju veza i odnosa i mogućih rezultata koji slijede, stereotip relacije objektivno-subjektivno pruža izvanredno kvalitetne spoznaje. Naime, bez objektivnih okolnosti nema niti subjektivne intelektualne nadmoći, bez obzira na potencijal. Veličina pojedinca, a Veselica svakako pripada grupi velikih hrvatskih ekonomista, ipak prije svega proizlazi iz okruženja u kojem djeluje profesionalno i osobno.

Knjiga GLOBALIZACIJA I NOVA EKONOMIJA znanstveno je djelo koje objektivno obuhvaća sve elemente kojima se dokazuje postojanje globalizacije i nove ekonomije i upućuje na put daljeg razvijanja globalizacije i s njom nove ekonomije, jer su promišljanja koja Veselica izlaže u knjizi znanstveno zasnovana i stručno krajnje jasna i prihvatljiva.

Na samome kraju potrebno je spomenuti da je prof. dr. sc. Vladimir Veselica svrstan u srebrno izdanje knjige «Tko je tko u svijetu?» iz različitih područja za 2007. i da je na osnovi knjige o kojoj se piše u ovome osvrtu ušao u postupak nominacije za Nobelovu nagradu iz područja ekonomije za godinu 2007.